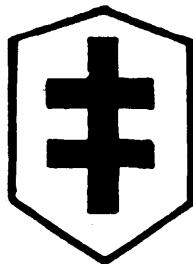

ВАДІЙ, НАРОДЗЕ, ЗА СВАЕ ПРАВЫ! – К. Каліноўскі

З А
В О Л Ю
Б А І Ь -
К А ў -
Ш Ч И Н И !

ЗВАЖАЙ

Часапіс Беларускіх Вэтэранаў. Выдае Камітэт Сувязі Быўшых Беларускіх Вайскоўцаў

Z V A Z A J – Magazine, published quarterly by Liaison Committee of Byelorussian War Veterans. Address: ZVAZAJ, 57 Riverdale Ave., Toronto, Ont., M4K 1C2

Год 8

Чырвень, 1981

№ 2 (22)

ЗАХАВАЦЬ БЕЛАРУСКУЮ АЎТАКЕФАЛЬНУЮ ПРАВАСЛАЎНУЮ ЦАРКВУ!

На просьбу шматлікіх нашых чытачоў і з абавязку сяньня хочам зьвярнуць увагу на т.зв. непаладкі ў Беларускай Аўтакефальнай Праваслаўнай Царкве на Чужыне. На нашу просьбу, каб чытачы лепш зразумелі ў чым справа, Высокапачэсны Архіяпіскап БАПЦ Мікалай дазволіў нам да кожнага паасобніка часапісу далучыць ягонае "Пасланыне" з дня 20-га травеня, 1981 г.

"Непаладкам" у БАПЦ давялося нам прыглядзіцца з блізкай адлегласці й таму станоўка съцвярджае, што факты, паданыя Ўладыкам Мікалем у ягоным "Пасланыні" поўнасцю адпавядаюць праўдзе. Гэтта выказываем свае спясіцярогі.

Працэс пачаў а. Ян Бруцкі, які сілай пастанавіў "выжыць" айца Аляксандра Яноўскага з парафіі БАПЦ у Гайлянд Парку ля Нью Ерку. Малады съвятар Бруцкі, што ў будучыні меў стацца япіскапам, съведама, у разрез з прынятymі праўна-рэлігійнімі й маральнімі нормамі, кінуўся на шантаж, калі а. Яноўскі, на просьбу бальшыні парафіянаў, згадзіўся астасцца настаяцелем парафіі. Шантаж Бруцкага палягай у tym, што калі ягоная просьба ня будзе задаволеная, ён адыйдзе да Украінцаў.

Развязка была настолькі простая, што сяньня паўстае пытаныне: чым кіраваўся мітрапаліт Андрэй, калі пайшоў а Бруцкаму на руку? Дабром БАПЦ? Праўнымі нормамі? Зычлівасцю да вернікаў парафіі ў Гайлянд Парку? Шантажыста трэба было паслаць да Украінцаў, куды ён пагражай адыйсьці, або ў іншое месца. Адказ, што першы ярарх БАПЦ мае права назначаць і адклікаць съвятароў у сваёй дысцэзії, гэтта недастатковы.

Зрабіўшы першы, катастрафальна-памылковы крок, нядоўга давялося мітрапаліту Андрэю чакаць на насыледкі. Справа, зь ініцыягывы а. Янкі Бруцкага і з апрабатай мітр. Андрэя, пайшла ў... съвецкі суд. Падтрымоўваючы а. Бруцкага, мітр. Андрэй пайшоў у разрэс із статутам БАПЦ, які прадугледжвае скліканье свайго суду, мае свае ўстаноўленыя нормы для развязкі спрэчных пытанняў царкоўнага пэрсаналу, а царкоўны суд у Амэрыцы мае праўную моц.

Вернікі БАПЦ, у галоўным з парафіяў БАПЦ у Гайлянд Парку, Нью Ерку, Кліўленду й Дэтроіту ды з Таронта ў Канадзе, праз сваіх старшыняў парафіяў і радных БАПЦ рабілі вялікі намаганьні, каб першы ярарх спыніў гэты згубны працэс, каб пасадзіў а. Бруцкага на сваё месца. Мітрапаліту Андрэю можна было гэта вельмі лёгка зрабіць, але ён пайшоў іншай, хвальшывай, крывадушнай дарогай, пры гэтым гвалтчы статут БАПЦ й зусім не зважаючы на агульнае дабро нашай шматпакутнай Царквы. У рэзультате аж чатыры амэрыканскія парафіі БАПЦ падрасілі архіяпіскапа Мікалая, які пражывае ў Тарон্টа, каб узяў іх пад сваю апеку.

Калі бальшыня вернікаў выступае супраць цябе, будэ ты першым ярархам царквы, ці прыказальным сакратаром партыі, нічога супраць волі народу ня зробіш. Але драма прадаўжалася. Таємна, на паведамляючы вернікаў БАПЦ, недасыпелы й зялёненкі, што яшчэ добра царкоўнай службы ня ведае, а Янка Бруцкі хіратанізуецца сёлета ў япіскапы ў украінскай царкве ў Байнд Брук, што па суседству з Гайлянд Парк. Даў дзе там ужо гаварыць пра нейкую нармальнасць ці праўнасць у будучыні, калі першы ярарх БАПЦ сябе так паводзіць!

Цяпер выглядае, што згодна працэсу інэрцыі, высьвяціўши, – супраць волі аграмаднай бальшыні вернікаў БАПЦ, – шантажніка Бруцкага ў япіскапы, наступным актам мітр. Андрэя можа быць пазбаўленыне архіяпіскапа Мікалая ягонага месца ў БАПЦ.

Дур і злая воля маюць свае шляхі. Іхнія нормы – ненармальнасць, або хаос. Адно пацяшае, што Высокапачэсны Архіяпіскап Мікалай, навет падчас "пошасці судоў" у "няверных" ня страціў з поля зроку галоўнае мэты – захаваньня БАПЦ. Яго падтрымоўвае бальшыня вернікаў і няхай паможа яму Бог. Ён астаница для нас паважаным архіпастырам, а мітрапаліта Андрэя й шантажніка Бруцкага народ яшчэ асудзіць.

МАСКВА – СПРАДВЕЧНЫ ВОРАГ БЕЛАРУСКАГА НАРОДУ

У апошніх чатырох нумарох нашага съцілага часопісу мы зъмісьцілі "Беларускі гісторычна-вайсковы каляндар" (гл. "Зважай" № 18 - 21). Хоць "Каляндар" – гэты й няпоўны, – на камплектнасць у нашых умовах мы й ня прэтэндавалі, – у пэўнай меры ён усётакі адлюстроўвае гісторычна-вайсковы працэс Беларусі. (Пра вартасць такога "Календара", асабліва пры адсутнасці вайсковай гісторыі Беларусі, няхай мяркуюць самі чытачы). Аднак пераглядаючы "Каляндар" крыху больш уважліва нельга на заўважыць аднаго вельмі важнага факту: з 49 зацемак там пададзеных аж 41, або 84% адносяцца пасрэдна або беспасрэдна да змаганьня беларускага народу супраць Масквы; 20 зь іх адносяцца да пэрыяду ад пачатку 16-га да канца 19-га стаг. і 21 прысьвечаныя адраджэнню беларускае дзяржаўнасці або антыбальшавіцкаму змаганью. Гэтыя амаль што пяць стагодзьдзяў змаганья нашага народу супраць Масквы з аднаго боку робяць недарэчным усякае ц্�верджанье савецкіх аўтараў пра тое, што заход у 18-м ст. беларускіх земляў Расей быў "буйным паваротам у гісторычным лёсе беларускага народу", "станоўчай" і "прагрэсіўнай зъявай" (гл. наш артыкул у газэце "Беларус", № 278), а з другога боку паказваюць на раушчансць нашага народу бараніць за ўсялякую цану сваю незалежнасць ад Масквы, змагацца за сувэрэннасць Беларусі. (Матар'ялы гэтыя ня былі падабраныя адмыслова, каб даказаць нашае ц্�верджанье. "Каляндар" асноўваецца на гісторычных фактах, якія нам былі даступныя).

Калі "Каляндар" быў ужо амаль закончаны, яго аўтару ўдалося знайсці (у Беларускай Бібліятэцы імя Францішка Скарыны ў Лёндане) малаведамую працу расейскага аўтара Е. Шмурлы "Курс русской истории" (т. 2, "Москва и Литва" 1462 - 1613), выдадзенай у Празе Чэскай у 1933 г. Вось-же гэты гісторык, якога ніяк нельга абвінаваціць у беларускім нацыяналізме, асноўваючыся выключна на гісторычных матар'ялах, поўнасцю пацьвярджае нашыя вывады. Ён піша (гл. бб. 353 - 355): "Пералік, які падаем ніжэй, наглядна паказвае ў якой нездаровай атмасфэры ўкладаліся адносіны Літвы да Масквы, наколькі само паветра, якім яны дыхалі, было напоўнена варожасцю і ўзаемным недаверам. З 196 гадоў толькі 30 (1494-1500, 1508-1512, 1634-1654) былі мірнымі гадамі, рэшта-ж – гэта войны, або часовыя перадышкі, г. зн. неабходнасць быць гатовым зноў хапацца за зброю і выступаць супраць "саперніка". Замірэнні заключаліся съпяшаючыся, часта яны аднаўляліся ледзь не напярэдадні таго, як ужо мінаў тэрмін перамір'я, што аднаўлялася, ды самыя тыя тэрміны былі часцей за ўсё нядоўгачаснымі, адзін раз усяго толькі на два месяцы".

Будучы Расейцам, аўтар не заўважыў, што ў запраўднасці гутарка йдзе тут не пра што іншае, як пра маскоўскі імперыялізм і таму ён стараецца знайсці прычыны гэтага быццам "саперніцтва" між Вялікім Княствам Літоўскім і Маскоўшчынай. Е. Шмурло адзначае: "Усё съветчыла пра тое, што нейкая сур'ёзная

прычына перашкаджала двум народам канчаткова дамовіцца. Якая прычына?" І аўтар разважае: "На шляху да вечнага міру спачатку стаяў Смаленск, а пазней стаяў Кіеў. Валоданье гэтымі двума гарадамі азначала-б панаванье над цячэннем усяго Дняпра. Дняпро-ж служыў надзейнай апорай супраць ворага. Ні Літва (а з 1569 г. і Польша), ні Масква лёгка не адмовіцца ад гэтага бар'ера й толькі бяспрэчна перавага праціўніка будзе магчы прымусіць слабейшы бок здацца й апусціць рукі".

Ніякага сумлеву, што ў той час стратэгічна-еканамічны фактар быў аднэй з прычынаў бязупынных войнаў ВКЛ з Маскоўшчынай, але гэта быў фактар часовы й пераходны. Галоўнай-же прычынай быў (і ёсць да сяньня) клясычны імперыялізм дзяржавы, якая з маленькага княства ці ядра развязвала ў тыповую калоніяльную імперыю, у гэтым выпадку імперыю маскоўскую. У працэсе гэтага развязвіцца ўсякая прычына службы для апраўдання экспансіянізму, а гісторыя Рәсей - СССР перапоўненая прыкладамі падобнага характару. Дый сам аўтар Е. Шмурло, абавіраючыся на расейскага філёзафа Салаўёва, пацьвярджае гэта калі піша, што "Ужо Іван III абвесціў Кіеў і ўсе рускія гарады сваей вотчынай; сын Васіль пайшоў далей: запатрабаваў іх як сваю прафесійскую спадчыну. З таго часу патрабаванье сталася звычайнім, сталася неабходнай формай пры ўсіх перагаворах з Літвою. Чым-бы не заканчываліся перагаворы, на якіх-бы варунках ня быў заключаны мір ці перамір'е, у Маскве ўважалі неабходным кожны раз падаць наперад права вялікага князя ці цара, нашчадка сьв. Уладзімера, на ўсе рускія землі, што належалі апошняму, баючыся каб замоўчаньнем гэтых правую ня даць прычыны думаць, што маскоўскі ўладар забыўся або адмаўляеца ад іх. У гэтым звычай выразна відаць характеристар маскоўскіх валадароў: нязвычайная вернасць бацькоўскаму дзедаўскому паданью, што калі ўжо што-сьці засвоіў бацька, дык сын яго ад таго не адмовіцца; калі была вызначаная нейкая мэта, дык яе ўжо ніколі ня выпускалі спад увагі, заўсёды напаміналі пра яе сабе й іншым. Гэтая якраз вернасць галоўным чынам і памагла маскоўскай дзяржаве дасягнуць свае мэты – стацца ўсерасейскай імперыяй".

Здаецца, што не памылімся, калі скажам, што якраз тут, у гэтай філязофіі, і трэба шукаць ключ да выясняення імперыялістичнай палітыкі маскоўскіх валадароў на працягу ўсіх гісторыі Рәсей, пачынаючы з узёнкнення маскоўскага княства да сяньняшняга дня.

Але вернемся да тэмы змаганьня беларускага народу супраць пасяганьняў Масквы, супраць маскоўскага імперыялізму. Пералік, пра які згадвае Шмурло ў пачатку разьдзелу "Москва и Літва: 1462-1613" выглядае наступна:

1492 – 1494. Вайна.

1500 – 1503. Вайна.

1503 – 1509. Замірэнне на 6 год. Сарванае.

З В А Ж А Й

3

1507 – 1508. Вайна.**1508, 19-я верасьня. Вечны мір.****1512 – 1522. Вайна.****1522 – 1527. Замірэнъне на 5 гадоў.****1527 – 1533. Перамір'е прадоўжана на 6 год.****1533 – 1534. Перамір'е прадоўжна яшчэ на 1 год.****1534 – 1537. Вайна.****1537 – 1542. Перамір'е на 5 год.****1542 – 1549. Замірэнъне прадоўжна на 7 гадоў.****1549 – 1554. Замірэнъне прадоўжна яшчэ на 5 год.****1554 – 1556. Перамір'е прадоўжана яшчэ на 2 гады.****1556 – 1562. Перамір'е прадоўжана на 6 год. Сарванае.****1561 – 1582. Вайна.****1582 – 1592. Перамір'е на 10 год.****1585 – 1587, 3-я чэрвень. Перамір'е адноўлена на 2 гады.****1587, 3 чэрвень – 1587, 3 жнівень. Перамір'е прадоўжана на 2 месяцы.****1587 – 1602. Замірэнъне прадоўжна (пасылья съмерці С. Баторага) яшчэ на 15 гадоў.****1601 – 1621. Перамір'е прадоўжана на 20 год.****1609 – 1618. Вайна.****1618 – 1632. Дэўлінскае замірэнъне на 14 з паловай гадоў.****1632 – 1634. Вайна.****1634. Вечны (Паллянаўскі) мір.****1654 – 1667. Вайна.****1667 – 1680. Андрусаўскае перамір'е на 13 гадоў.****1680 – 1693. Перамір'е прадоўжана (у 1678 г.) яшчэ на 13 год.****1686, 21 красавіка. Вечны мір."**

Падаўшы гэты пералік, Шмурло зазначае: "З заключэннем Вечнага міру 1686 г. заканчываецца змаганне за пагранічныя вобласці й стратэгічныя пункты. З гэтае пары пачынаецца новы перыяд – націск Расеі на Рэчпспалітую, умешваньне ў яе нутраныя справы, каб падрыхтаваць канчатковы зварот земляў, якія калісьці складалі Зарубежную Русь".

Мы, Беларусы, добра ведаем, што ў маскоўскай тэрміналёгіі, белай ці чырвонай, азначае гэты "зварот", або г. зв. "зьбіраныне рускіх земляў". Ведаем, бо на працягу пяці стагодзьдзяў наш беларускі народ змагаўся супраць гэтага "зьбіраныня", змагаўся ращуча і стойка. Ведаем, бо якраз Беларусь была тым бастыёнам, тым бар'ерам, які стаяў на шляху Масквы да паняволення спачатку краінаў Усходняе Эўропы, а цяпер і ўсяго сьвету. Але мы ведаем таксама, што мы сталіся і аднай зь першых ахвяраў імпэрыялізму Масквы. Сянняня наш лёс падзяліла шмат іншых гародаў, а гэта значыць, што мы цяпер ужо больш не адны ў змаганьні супраць нашага адвечнага ворага. А гэта трэба заўсёды мець на ўвазе. Адначасна ж неабходна падрыхтавацца да ращучага бою, які нямінуе і які, – мы ёсьць больш чым упэўненыя, – закончыща нашай перамогай.

B. Сенкевіч**БЕЛАРУСКА-ПОЛЬСКІЯ СУАДНОСІНЫ****Ў ВЯЛЕЙШЧЫНЕ**

падчас нямецкае акупацыі ў 1941 – 44 г.г.

(Заканчэнъне. Пачатак іл. № 21)**Спаканьне з акруговым камісарам.**

Камісарам Вялейскае акругі быў К. Шмідт, зь якім Ю. Мурашка й А. Калодка правялі доўгую гутарку аб адносінах адміністрацыі да беларускага насельніцтва. Акруговы камісар згаджаўся зьбеларушчыць адміністрацыю ў паветах і воласцях; зьбеларушчыць там, дзе яно было польскае, – школьніцтва, паліцию, службу аховы здароўя. Усякія зьмены прасіў разбіць паступова, съпярша знайшоўшы адпаведных людзей. Рабіў толькі засыярогі адносна г. зв. фольксдойчай. Разумеючы, што між апошніх ёсьць скрытыя Палякі, згаджаўся звальняць іх толькі ў выпадку доказаў іхнай прапольскай дзейнасці й варожасці да цывільнай нямецкай адміністрацыі.

Падчас гутаркі выявілася, што камісар добра арыентаваўся ў нацыянальных проблемах былай Заходняй Беларусі, асабліва Вялейшчыны. Ужо пазней, на эміграцыі я даведаўся, што акруговага камісара шырака інфармавала аб нацыянальных проблемах, аб зыдзеках Палякаў над Беларусамі першая перакладчыца камісара Іда Курыль, з паходжаньня Немка, якая хутка пасыля Першай сусветнай вайны выйшла замуж за Беларуса Курыля ды была даўжайши час настаўніцай нямецкай мовы ў мясцовай гімназіі.

Хутка пасылья гэтай гутаркі Ю. Мурашка быў назначаны старшынём Ашмянскага павету. Вялікі беларускі патрыёт, меў ён немалое ўрадавае дасьветчаныне, бо быў заступнікам старосты Ашмянскага павету падчас г. зв. Сярэдняй Літвы (1921 - 1922) ды неаднаразова выбіраўся старшынём (войтам) Вішнеўскай воласці. Калі паветы Ашмянскі, Сьвірскі, Астрравецкі й Смургонскі вясной 1942 году прылучылі да Ген. Камісарыяту Летувы, дык Ю. Мурашка быў назначаны старшынём Валожынскага павету. Там, як і ў Ашмяне, ён зьбеларушчыў адміністрацыю й школьніцтва, зарганізаваў моцны адзьдзел Беларускае Самааховы, што пасыпахова змагаўся із савецкай і польскай партызанкай. За ягоную дзейнасць акруговы камісар хацеў адзначыць Мурашку "Крыжам Усходу". Мурашка адмовіўся гэную адзнаку прыняць, за што пасылья меў прыкрасыці.

А. Калодка быў назначаны ўпайнаважаным акруговага камісара пры шэffe жандармэрыі із спэцыяльным заданнем зьбеларушчання ў галінах падпарафаваных камісарыяту. Шэфам жандармэрыі ў Вялейскай акрузе быў обэрлейтанант Э. Новак, што крыху знаў польскую мову (паходзіў з зах. Памор'я) ды адносіўся да Беларусаў вельмі прыхильна. Усе жандармы паходзілі з Мэкленбургіі і да насельніцтва адносіліся карэктна.

Палякі забіваюць і рабуюць.

Ужо ўвесень 1941 г. у Мядзельскім павеце дзеяў польскі партызанскі адзьдзел пад камандай паручніка Кміціца (псеўданім). Дзейнасць гэтая прайўлялася

ЦІ ЗЛАЖЫУ ТЫ АХВЯРУ НА "ЗВАЖАЙ" ?

ЗВАЖАЙ

нападам на беларускія вёскі й рабункам. Жандармэрыя ведала пра існаванье гэнага адзьдзелу, які пасъля колькіх месяцаў, дзякуючы акцыі беларускай дапаможнай паліцыі, пакінуў Мядзельскі павет.

Аднак на гэтым ня скончылася польская акцыя ў Вялейшчыне. Беларуская паліцыя затрымала некалькі звязных віленскага польскага падпольля, што съветчыла пра існаванье польскіх тайных арганізацыяў у Вялейскай акрузе. Былі знайдзены доказы, што з польскім падпольлем меў сувязі ўжо раней намі згаданы Зыдлер - Розэнфельдт, які займаўся рабаваньнем багацейшых беларускіх сялян. Уканцы восені 1941 г. удалося Зыдлера - Розэнфельдта арыштаваць і перадаць у рукі вялейскай жандармэрыі. Пачалося съледзтва, але ў міжчase ў Вялейку прыехала Гэстапо, якому й была перададзена справа Зыдлера - Розэнфельдта.

Цяжкая праца белару шчаньня.

Беларушчанье ня было спрэвай ні лёгкай, ані простай. І то не таму, што ня было свае інтэлігенцыі. Яе хапала, але людзі баяліся даносаў Палякаў. Уся беларуская інтэлігенцыя перад прыходам Немцаў працавала ў савецкіх інстытуцыях, арганізацыях ці прадпрыемствах. Яе лёгка можна было абвініць у нейкіх про-бальшавіцкіх ухілах ці сымпатыях. Зрэшта, часэць інтэлігенцыі мяркавала, што лепш і выгадней працаваць у Менску, ці гарадох іншых акругаў (Баранавічы, Ліда, Барысаў).

Ня гледзячы на шматлікія цяжкасці, беларушчанье праводзілася плянава. Перадусім трэба было падшукаць каждыдатату на старшыніяў паветаў і начальнікаў паліцыі, каб пачаць працэс зъверху. Із акруговым камісарам і шэфам жандармэрыі ня было большых клопатаў, навет існавала супрацоўніцтва. Каб ня ўводзіць непатрэбнага хаосу, часта трэба было пакінуць урадоўца польскай нацыянальнасці, аж пакуль падшукаеца адгаведнага Беларуса. Былі таксама выпадкі, калі пакідалася на месцы Паляка - спэцыяліста, ведаючага беларускую мову ды прыхільнага да Беларусаў.

У лістападзе 1941 г. беларуская паліцыя арыштавала на месцы рабунку ў вёсцы Паняціцы, Ільянскага павету ўжо раней згаданага Зыдлера-Розэнфельдта ды перадала яго ў рукі вялейскай жандармэрыі. Пачалося дўгое съледзтва, якое пераняло ў канцы сънежня прыехаўшае ў Вялейку Гэстапо.

На пачатку сънежня 1941 г. польская паліцыя арыштавала А. Калодку, які прыехаў у Смургоні на інспектыву паліцыі й адміністрацыі. Арыштаваны быў пабіты да напротомнасці й толькі хуткая тэлефанічная інтэрвэнцыя шэфа вялейскага жандармэрыі ўратавала Калодку ад расстрэлу. Калодка быў звольнены з арышту, а ў вялейскай турме знайшліся на нейкі час начальнік паліцыі Вальтман, яго заступнік Колоды й старшыня павету Пэркоўскі. Новым старшынёй павету быў прызначаны Ўладзімер Брылеўскі, а начальнікам паліцыі - Віктар Карказ, абодва Беларусы, якія й правялі неўзабаве поўную беларусізацыю павету.

Арышт Калодкі прысьпяшыў таксама беларусізацыю ў іншых паветах акругі ды выклікаў напружанье ў беларуска-польскіх адносінах.

Вясной 1942 году паветы Ашмянскі, Астрравецкі,

Свірскі й Смургонскі адыйшлі да ген. камісарыяту Летувы. У Вялейскай акрузе, з рэштак Смургонскага павету й некалькіх воласцяў Вялейскага быў створаны новы Жодзішскі павет, куды пераехала беларуская адміністрацыя із Смургоняў.

На пачатку вясны 1942 г. вялейскае Гэстапо звольніла з турмы Зыдлера, быццам зь недахопу фактаў, съцвярджаючых ягоную віну. Ен атрымаў ад Гэстапо "пасъветкі" з польскіх нялегальных арганізацыяў ды нялегальную літаратуру, што віленскага Гэстапо пераходіла ад Палякаў. Зыдлер пачаў аб'яджаць паветы Вялейшчыны, наведваць ведамых Палякаў, уключна з рымска-каталіцкімі польскімі ксяндзамі, мантуючы нейкія тайны польскія арганізацыі. У міжваенным часе Зыдлер працаваў у Вялейшчыне каморнікам і меў шырокія знаёмствы, што ablігчыла яму ягоную новую дзейнасць. Месяцы два пасъля пасыналіся арышты Палякаў. Зыдлер цяпер адкрыта перайшоў на працу ў Гэстапо ды апранаў нямецкую уніформу. Змоўленых Палякаў Гэстапо перавозіла ў вялейскую турму, але некаторых вешала на месцы арышту. Гэтак загінула каля сотні асобаў перадавой польскай інтэлігенцыі, у ліку іх і некалькі рымска-каталіцкіх ксяндзоў. Вінавацілася тады ў гэтай супрацьпольскай акцыі, прынамсі часткова, беларуская паліцыя, аднак абвінавачанье ня мела нікіх асноваў. Дарэчы, у гэтым больш менш часе была ў вялейскім Гэстапо адзіная асоба беларускай нацыянальнасці - латыскі Беларус Шаранговіч, чылі якога на палітыку й дзейнасць гэтай інтыгіці быў мінімальны, ці хутчэй ніякі.

У трапені 1942 году вялейскае Гэстапо аблукжыла ў Вялейцы дом, дзе адбывалася нарада прадстаўніцтва польскіх нялегальных арганізацыяў ды арыштавала ў пасъля зъліквідавала ўсіх удзельнікаў нарады. Як звычайна, вінавацілася ўва ўсіх антыпольскіх акцыях беларуская паліцыя.

На гледзячы на беларушчанье адміністрацыі, паліцыі й школьніцтва, шмат Палякаў працавала ў установах нямецкіх, што не падлягалі акруговаму камісару, як прыкладам Цэнтральнае Гандлёвае Таварыства Ўсход (ЦГО), Арганізацыя Тодт, Ахова Лесу, Ахова Чыгункі. Асабліва ў першай арганізацыі, побач Палякаў, працавалі Й. Расейцы, якія супольна з Палякамі тварылі нейкі супрацьбеларускі фронт.

За часоў нямецкага акупацыі ў Вялейцы існаваў малы рэстаран, дзе можна было добра зъесьці й выпіць добрай самагонкі або навет будслаўскага сырту. Уласнікам рэстарану быў былы польскі капітан Тадэвуш Наўроцінскі. Арыштаваны Гэстапам за гаспадарчы сабатаж (знайшлі ў яго немалую колькасць залатых манэтаў), Наўроцінскі перад самай экзэкуцыяй асьветчыў гэстапаўцам, што ён належыць да польскай нелегальнай арганізацыі й толькі цаной уратаванья жыцця гатоў выдаць прозывішчы іншых сяброў яе. Наўроцінскага вярнулі ў камэрту турмы й пачалося паўторнае съледзтва, у выніку якога арыштавалі Браніслава Паўлюўскага, Януша Кавалеўскага, інжынера Ўладзімера Яноўчыка і Ўладыслава Залескага. Пяць ці шэсць чалавек, некім папярэджаныя, уцяклі. Гэта было ў ліпені 1943 г. Ня гледзячы на інтэнсіўнае съледзтва, (катаваныні й асобныя камэрсы), арыштаваныя да віны

З ВАЖАЙ

5

не прызнаваліся. У канцы 1943 году выслалі іх у славуты канцлягер Асьвянцім, дзе апынуўся й Наўрочынскі. Вязні Палякі сыштэмнайчна білі яго да быспрытомнасці, але Наўрочынскі, здаровы й выносьлівы чалавек, выйшаў із Асьвянціма жывым і.. сълед па ім загінуў. Дзесяці, можа, жыве пад іншым прозывішчам.

Справа Наўрочынскага ѹ ягоных ахвяраў была бадай адзінай, у якой не абвінавачвалі беларускую паліцыю ѹ удзелэ.

**Польская "Армія Краёвая"
і польскія "легіёны".**

Польская супрацьнямецкая партызанка паявілася ѹ Вялейскай акрузе ўжо восеніню 1941 году ѹ раёне Мядзельскага павету, але апроч рабунку беларускіх вёсак нічым больш не адзначылася ѹ ухтка зьнікла. У сярэдзіне 1942 году паявілася савецкія дэсантныя кадры, што началі вэрбаваць у партызанскае адзьўдзелы найперш б. савецкіх палонных, што працавалі па беларускіх вёсках, а ўжо пры канцы німецкай акупациі мабілізавалася беларускае сялянства. На пачатку 1943 году сям-там з'явілася ѹ малыя польскія адзьўдзелы, хутчай банды, якія трymаліся асобна ад савецкіх ды галоўна з'яўляліся рабаваньнем беларускіх вёсак і нападамі на беларускую паліцыю. Згодна з раней ужо упомненым лёзунгам, што

съмерць кожнага актыўнага Беларуса пашырае стан польскага валодання ѹ Беларусі,

польскія банды мала разьбіralіся ѹ актыўнасці. Яскравым прыкладам было забойства Валентага Станкевіча, роднага брата кс. Адама Станкевіча. Валенты Станкевіч, зь вёскі Арлянты Крэўскай воласці, ніколі ня быў актыўным Беларусам. Ня быў ужо даўно актыўным Тамаш Трызна, былы прыяцель і арганісты кс. В. Гадлеўскага. Трызну замардавала польская банда АК ѹ жнівені 1943 году ѹ Жодзішках. Тады ѹ там-же загінуў ня толькі начальнік паліцыі Віктар Каркоз, але Палякі пазыверску забілі яго жонку й двое дзяцей. У самым Крэве іншая польская банда замардавала прааваслаўнага сьвятара а. Міхаіла Леванчука, ягоную дачку Ларысу й пляменінцу. На жаль, з'весты ѹ зьдзекі польскай АК над беларускім насельніцтвам былі такія шматлікія, што тэма гэта патрабуе асобнага ѹ падрабязнага апрацавання.

На пачатку 1944 году йзноў распачаў "патрыятычную" польскую дзейнасць ужо няраз упомнены Зыдер-Розэнфельдт, арганізуючы "польскія легіёны", у якіх знайшлося каля сотні каталіцкай моладзі Крэўцкага й Жодзішскага паветаў, пераважна тых, што баляліся мабілізацыі ѹ савецкую партызанку. "Легіёны" меліся змагацца перадусім з німецкай партызанкай, наслідком німецкія мундзіры ды ад Немцаў мелі харчы й зброю, з'яўляліся аднак рабаваньнем беларускіх вёсак. Падчас эвакуацыі на заход у ліпені 1944 году, добра ўзбрэены камандзэр "Легіёну", у цывільнай вопратцы, з хвальшывымі дакументамі, змыўся ѹ Аўгустоўскіх Лясох.

Ці былі спробы паразуменія з Палякамі.

Гэткіх спробаў ня было, а гэта таму, што б. Заходнюю Беларусь Палякі ўважалі за інтэгральную частку Польшчы. Польскія нялегальныя арганізацыі лічылі

ЛІСТ ДА ВАС..

Ужо калі гэты нумар "Зважай" быў набраны ѹ зломлены, выявілася яшчэ незапоўненае, амаль на шэлую калёнку пустое месца. Карыстаючы з гэтага месца, вось і паўстаў гэты "ліст", пісаны "на калене"...

Гэты нумар "Зважай" крыху спазыніўся, а з прычыны, што чакаў выхаду трэцяй кнігі "Гараваткі". Ведаце, выпадкі ходзяць па людзях... Ласі аввестку, што ўжо-ж яна выйшла, а там, глядзіш, зь нейкіх тэхнічных прычынаў яе няма. Вось тады ѹ лыпай вачмі. А тут яна ўжо напэўна выйшла. А ёў удалася ці не, пра гэта будуць разважаць чытачы.

У гэтым нумары рэкламуем і кнігу нашага добрага прыяцеля Гідоні. Аўтар – выдатны мастак слова, чалавек вялікай эрудыцы. У самай кнізе вялізны кавалак гісторыі. Там і ленінградскія студэнткі гурткі, апазыцыйныя ўладзе, арышты, канцлягер і пайдынак з КГБ і нарэшце – дарога ѹ вольны съвет. Ведама, пра падобнае шмат хто пісаў і навет шмат хто чытаў. Але, як ведама, кожны чалавек, гэта цэлы адменны съвет. Вось-жа съвет Аляксандра Гідоні надзвычайна шіковы. Кнігу чытаеш як дэтэктыў, адно аўтар яшчэ памагае дакладным аналізам, вівісэкцыяй "старшага брата".

Гэту выдатную кнігу раім прачытаць, або купіць і падараваць якому сябру Расейцу.

Гэтта хачу прыгадаць чытачом, што "Зважай" зноў залез удоўг. Далей, што ѹ як вам ведама. Рэдактар некалі казаў, што апошні нумар за свае гроши выдаўся. Трэба спадзявацца, што да гэтага ня дойдзе сёлета, ані налета... Часапіс сябе добра апраўдаў, ён ня толькі што патрэбны, але – гледзячы на палітычную сыгуацыю ѹ съвеце, – зусім неабходны.

Наапошку, вітаем новых чытачоў, зь мясцоў блізкіх і далейших. Спадзяемся, што ѹ для Вас, Дарагія Суродзічы, "Зважай", як подых съвежага паветра. Жадаем Вам і Вашым усяго найлепшага: вытрываць і ператрываць! Жыве Беларусь!

К. Акула

нацыянальную палітыку перадваеннага польскага ўраду ѹ вадносінах да Беларусаў правільнай і не падлягаючай дыскусіі. Якая гэта была палітыка, Беларусы добраведалі ѹ пісаць аб гэтым я тут ня зьбіраюся.

Зрэшта, ужо пасля 6-ці месяцаў німецкае акупациі ѹ Вялейшчыне польскія нялегальныя арганізацыі мелі вялізныя страты ѹ людзёх. Відаць, што кіраўнікі нялегальнага руху ѹ Вільні не змаглі даўгі час апанаваць сітуацыі.

У 1943 годзе кіраўнік АК ген. Бор-Камароўскі асьветчыў, што польскі ўрад зь Лёндану дасыць Беларусам пасля канца вайны шырокую аўтаномію. Гэта выглядала на нейкі жарт, бо нікто ані з Беларусаў, ані з Палякаў, якія знаходзіліся ѹ Беларусі, у гэтую аўтаномію ня верыў.

А. К-а

ЗВАЖАЙ

ПАДНЯТЫ РОДНЫ СЪЦЯГ ДЗЯРЖАВЫ

Словы невядомага аўтара

гарм. В. Качанскага

Maestoso

I. Pad-nia-tu rod-ni съцяг дзяр-вы, ад даў-niх
спла-ша-га вя-коу, із дзён мі-нуў-шай
вя-коу,
ка- пра- славы а-жыу, жы-ве наш край і зноў і з
дзён мі-нуў-шай пра- славы, а-жыу, жы-ве наш
край і зноў

Падняты родны съцяг дзяржавы
Ад даўных спаўшага вякоў, вякоў
І зь дзён мінуўшай продкаў славы
Ажыў, жыве наш край і зноў, наш край і зноў.

І зь дзён мінуўшай продкаў славы
Ажыў, жыве наш край і зноў..

Ажыў і княжы замак гонкі –
Душа і съветка даўных год,
Ажыў ізъ песній роднай звонкай
І беларускі наш народ.

Глядзяць з павагаю ўсе твары,
Усьмешка вуснамі бяжыць, бяжыць,
Хвіліна гэта – думак чары,
Мы хочам жыць, мы будзем жыць!

Ў баі мы створым дысцыпліну
Сяброўства цэмэнтам скуем,
Сваю каханую радзіму
Мы вечнай славаю спаўём.

Мы зробім ўсё, каб жыла Маці,
Каб не памерла нам на век,
Яднайцесь з намі, нашы брацьця,
Каб Беларус быў чалавек!

Падняты родны съцяг дзяржавы...

Узята із "Зборніка Песень на
Беларускага Жайнер", Выд. Зіурт.
Беларуска-Амерыканскіх Ветэранаў,
1975 г.

З ВАЖЛАІ

7

КНІГА ПРА БЕЛАРУСАЎ КАНАДЫ.

A History of the Byelorussians in Canada, by John Sadowski,
Mika Publishing Co., Belleville, Ont., 148 бачын, цана 12 дал.

Беларусам, што чытаюць нашу прэсу, ведама пра канадскую палітыку г. зв. шматкультур'я (многіх культураў). І некаторыя з нас каза-лі, на без асноваў, што ў Канадзе мае большую вольнасць разъви-ваць беларускую нацыянальную культуру чымся пад маскоўскай акупа-цыяй у планіявленіі башкайшчыне. Ізъ яніядна шчодра напоўненага дзяржаўнага грашовага мяха на падтрыманье гэных многіх культур'я "этнічнае мазайкі" і нам пару крошак перапала. Гэтак некалі, з урадавай дапамогай, выйшли два салідныя, напісаныя Валентынай Пашкевіч, падручнікі беларускія мозы. У 1975 г. урад памог пакрыць кошты канфэрэнцыі беларусаведы й мастацкае выстаўкі ў аттакіскім універ-ситетэ. Ціпер-жа, энёу-жа з урадавай падтрымкай, на англамоўнай кніжнай паліцы зьявілася новая ластавачка ў выглядзе манаграфіі сп. Яна Садоўскага п. заг. "Гісторыя Беларусаў Канады".

Кніга, у цвёрдай вокладцы, прыгожа аформенная, мае 12 бачын здымак. На супервокладцы, пад бел-чырвона-белым сцяжком, бачым Беларусу ў яе этнографічных межах паводле Карскага й Станкевіча ды межы БССР.

Ян Садоўскі выкладае расейскую мову й літаратуру як *associate professor* у університетэ Квінс у Кінгстане і ўжо доўгі час збіраў матар'ялы пра Беларусаў Канады. Здавалася нам, што Садоўскі, які ат-рымаў урадавую грашовую помач на гэтую працу, быў адпаведным чалавекам, які зможа напісаць так патрэбную дыялекцічную працу пра сваіх суродзічаў у гэтай вялізной краіне. Ад мясцовага беларускага, асабліва групова-палітыканскага, нашага жыцця стаяў ён збоку, што, на нашу думку, давала яму добрую, без эмцыянальнага заангажавання, магчымасць кінуць аўтактычным вокам на жыццё Беларусаў Канады ўсіх галінаў.

У сваій кнізе аўтар спачатку прысывячае 25 бачынай вельмі агуль-наму нарысу пра гісторыю Беларусі, каротка харктаўшуе ўсі палі-тичную мэтамарфозу, разглядае ёйную культуру, рэлігію, эканоміку й навуку. Хоць гэты раздзел і дае агульнае ўзлененне англомоўнаму чытчу пра Беларусь, якую ён, магчыма, гэтта адкрывае ўпяршыню, шкада, што аўтар амаль не ўзляў увагі гвалтоўнай русыфікацыі Беларусі Маскалямі ды вызвольнаму змаганью беларускага народу.

Наступны раздзелы, — беларуская іміграцыя ў Канадзе, старая краіна й новая, арганізацыі, рэлігія, прэса й прыгожае пісьменства, — даволі падрабязна інфармуюць чытчу пра галоўныя дзяяльнасці жыцця ў гісторыю беларускага групы ў Канадзе. У сваій працы Садоўскі вы-карыйстай інгравю, лісты, данія ў нацыянальных архіве ды ў архівах беларускіх нацыянальных арганізаціяў, прэсу й выданыні. Ен не пакі-дае бяз увагі й камуністычныя групы, у якіх Беларусы браўці ўзлі.

Найчэйшым заданынем, здаецца, было знайсці адказ на пытаньне: колькі-ж Беларусы ёсьць у Канадзе? На аснове парадайнасці і пра-цэнтавых падлікаў суседніх групоў, прынамся польская й расейская, якія, як ведама, і тут асымілавалі нямала наших суродзічаў, аўтар падае цыфру сто тысяч, адразу назначаючи, што гэта таксама супадае з асэнай савецкіх крыніцаў. Як верагодна гэта цыфра?

Варта гэтта амаль поўнасцю зацітаваць раздзел, што ставіць калькуляцыі Садоўскага пад сумую: "Першымі Беларусамі, што пры-ехалі ў Канаду пасля Другой Сусветнай вайны, былі жайнеры Друго-го Польскага Корпусу пад брытанскай камандай у Італіі... Летам 1946 году канадскай камісія сельскагаспадарчых экспертаў паехала ў ту краіну, каб "завэрбаваць 5 тыс. сельскагаспадарчых работнікаў". Таму, што вялікая бальшыня жайнерай Польскага Другога Корпусу з'яла быць Беларусы, многа зь іх нацыянальна съведамы... можам жаркаваць, што прыблізна 2 200... Беларусаў прыехала ў Канаду (кур-сіў мой, К. А.). Гэты сказ, наўмысна мною падыскріпты, ставіць перед намі прыкране пытанье: ці аўтар быў п'яны, ці цвярзозы, такое пішаць? Ад якога гэтага часу "бальшыня жайнерай Польскага Другога Корпусу была Беларусамі?" Ды адкуль гэны лік 2 200 Беларусаў, якіх аўтар накіраваў у Канаду? У зносы да такога цверджання Садоўскі кажа: "аўтар (г. зн. Садоўскі — К. А.) ведае гэта з асабістасці практикі ў Другім Корпусе й з гутараў з суродзічамі, якія там служылі". Вось вам і доказ, Наводля ведамага: я там быў і гаварыў, а тагу й ведаю.

Але паслухаем далейшага: "На наступны год (1947, — К. А.) 1 447 польскіх жайнеру прыехала сюды з Англіі... Прайдападобна, што прыблізна 800 Беларусаў было ў гэтай групе таму, што працоўцы Беларусаў у Польскай Арміі пад брытанскай камандай была ніжэйшая, чымся ў Другім Корпусе". Брава! Выглядае, што Польская Армія была пад брытанскай камандай ано ў Англіі, а Другі Корпус, што ў Італіі, ін быў, хоць раней аўтар цвердзіў, што "жайнеры Другога Польскага Корпусу (былі) пад брытанскай камандай у Італіі". Відаць, што аўтар заблытаўся. І ці яму наведама, што ясною 1947 году ўвесь Другі Корпус ужо быў перакінуты ў Англію, а транспарт работнікаў з Англіі прыехаў у канадскі Галіфакс 10-га чэрвеня?

Бачыце, як усё "навукова" робіцца. Заавансаваўшы бальшыню жай-неру другога корпусу ў Беларусы, фантазія падказала лікі гэтых апошніх, што ў Канаду прыехалі. І сам аўтар на сябе спасылаеца.

У прадмове аўтар абяцае, што "будзе стараща пазыбегнучь алдаваць увагу якой-небудзь вызначанай асобе. Аднак асаблівая ўвага ўзяла-еца тым, што далі значны ўклад у мастацтва ці прыгожае пісьменства ў канадскім грамадзтве". У лік апошніх Садоўскі залічыў і мяне. Харктаўшуючы літаратурныя творы, аўтар робіць зноски на рэцен-зітаў іх. І вось што чытаем (бач. 138) пра "Закрываўлене сонца": "Пачатак... ёсьць драматычным, навет з кровапраліццем. Аднак сцэн-ка, дзе гледачы падбухторваюць дзяўчыну, каб біла хлапца ў той час, як труп яе сястры вісіц на самаробнай браме, ёсьць штучнай. Цяжка паверыць, што ніводная асоба ў на тоўшце на мела людзкіх пачуццяў. Аўтар падбруй рагтоўнае й неадлаведнае заканчэнне для гэтай кнігі: даволі наўноё ё вульгарнае атісаныне любоўных заляцаньняў двух падлёткай".

Рэч ідзе пра чацверты раздзел кнігі, дзе Дуня бярозавым кіем Антося Дзэркача публічна лупцевала Лявона Шпунта, віноўніка сымесі свае сястры Параскі, пазешанай польскімі копаўцамі на нарыхтаванай для сустрычаў бальшавікі троумфальнай браме. Сцэна — адна з най-лепшых у кнізе. Высокадраматычная, добра ўпісаная ў палатно зпо-весці, абаснаваная ў развіўшыці сюжэту. Пра яе можна было-б шмат больш сказаць. Кажны чытчы, а тымболльш крытык, можа ѹ павінен мець сваю думку пра прачытанане. Не магу, аднак, пазбыцца ўражання, што Янка Садоўскі, абмежаваўшыся гэтай кароткай адмоўнай зацемкай пра адну дзею, што кідае адмоўныя цены на ўсю кнігу, ня ведаў пра што говорыць, або, яшчэ горш, — пісалі за яго дзяўце Мані й Таня, якія, як відаць, слаба ведаюць беларускую мову.

Дый гэта яшчэ на ўсія бяды. Бачыце, пры канцы зацемкі стаіць зноска, якай ассылыае чытчу да рэцензіі д-ра Ст. Станкевіча ў "Беларусе" за красавік 1974 г. У сваій надта пахвальнай і абшырнай рэцензіі д-р Станкевіч зусім на ўзгадвае пра ту ю сцэну ў чацвертым раздзеле, а гаворыць пра "вульгарызм заляцаньняў", сам сябе пытается: "А можа гэта зъява супрэмадэрнага густу, чужога ѹ незразумелага аўтару гэтых радкоў?"

Янку Садоўскому, што на супервокладцы рэкламуе свае два дакта-раты, варта ўжо ведаць ролю зноскаў і чытатаў. Чаму ён укладае ѿ вусны д-ра Станкевіча тое, чаго той не сказаў? Гэта ўжо гутарка не пра аўтактычнай, якай аўтар прыбяўчай трываліца, але пра мерку хвальшу. Ня лепша долі заслужылі пад "крытычным" вокам Садоў-скага й іншых мае кнігі. Із розных рэцензій у сваій і чужой прэсе ён выбірае найбольш адмоўныя.

Каб даць чытчу паўнейшы вобраз кнігі Садоўскага, якім матар'ялем яна напоўнена й з якіх кінцына ён узяты, прывядзем яшчэ адзін прыклад. У раздзеле "Рэлігія", на бач. 123 чытаем: "Беларуская (праваслаўна-каталіцкая) царква, або (беларуская субожня артадак-сальна-каталіцкая), заложаная з помачай польской старой Каталіцкай Царквы, установіла пасад Апостальскага Візытатара для Беларусаў Каталікоў у ЗША й Канадзе на пачатку 1961 году й Вацлаў Матэйчык, стары каталіцкі святар беларускага находжання быў назначаны візы-татарам". І яшчэ некалькі радкоў пра гэтага "візытатара".

Чытаем і думаеш, што гэта за "праваслаўна-каталіцкая субожня" ды што тут і да чаго. Некалі Сяргей Хмара, сам католік закладчык яшчэ ў Нямеччыне "сабрыны бальшавікі" суботніка, каб украінскія субот-нікі пасля памаглі яму прыехаць у Канаду, гэтта, згодна слоў М. Панькоў, "распушціць крэлы". Пачын арганізація розныя інстытуты, сабрыны, сустані, саюзы, хайрусы, а пасля (бачыце, трэба-ж і перад небам мечь заступнікаў) і "субожні". Гэтта, ведама-х, не абышлося бяз удзелу нам добра ведамага "дады-патрыярха". І вынурніў на па-верхню мясцовы дзівак, нехта Матэйчык.

Сустрэу ў яго прыпадкову й запрасіў да сябе ѿ хату. За сталом, у захлёб сёбрабоцы борщи, гэты "япіск" ніяк не змог адказаць на жон-чына пытанье: што гэта такое праваслаўна-каталіцкае веравызнан-не, высокім саноўнікам якога ён з'яўляўся. Ды Бог зв ім. Недзе ён неўзабаве сплыў, магчыма рупіла яму на іншую съвязыну.

Пытанье да Садоўскага: навошта згадваць дзівака ѿ тым самым раздзеле, дзе пішацца пра запраўдныя цэрквы? Ці-ж табе наведама, што ў праце, якай прэтэндуе на навуковасць, ніяма месца для клouнай?

Неразборлівасць і непрадуманасць харктаўшуе ѿ ўсю кнігу. Нара-коючыя на находках дакументант, Садоўскі ў захлёб начытваў хмары-скага "голосу" панавыцягаў адтуль розных цымусаў. Бярэшся пісаць паважную працу ды прынамся, як дбліўліві гаспадар, павінен адроз-ніц зярно ад мякіні ці пазадкай. А калі ўжо пра пазадкі на можаш на пісаць, дык прынамся трэба іх называць.

Садоўскага ѹ ягоную жонку Марыю трэба пахваліць адно за тое, што паруплісі сабрацыя многа скавага матар'ялу пра Беларусаў у Канадзе. Але канчальны прадукт і астаўся сырцом, дзе часта хлам трактуеца паважна, а важнае, — прыкладам, вялікай антыкамуністычнай праца, зусім не разглядаеца. Можна ѹ больш прыкладаў даць, але навошта? Ці аднаму з нас у будучыні прыдзеца чырванеца за кніжку, на якую канадскі ўрад выдаў вялікую суму гроши, а Садоўскі страціў так шмат часу...

К. Акула

Тым , што жадаюць выпісаць кнігу, раім пісаць на адрас:
Mika Publishing, 200 Stanley St., Belleville, Ont.

З В А Ж А Й**УВАГА!**

Ужа выйшла з друку
трэцяя кніга
"ГАРАВАТКІ"
K. Акулы
"БЕЛАРУСЫ, ВАС ЧАКАЕ ЗЯМЛЯ"
286 бачын вялікага фармату,
выд. "Пагоня", Таронта.

Трэцяя кніга "Гараваткі" абыймае пэрайд апошній вайны ў Беларусі. Чытак сустрэне тут зноў ведамых гэрояў — Дуню Макатунішку, Янку Бахмача, Антося Дзэркача, Кастуся Падгайскага, а таксама сустрэне новых. І даведаеща, што нарэшце...

Але навошта забягаша наперад. Лепш купіць кнігу, а найлепш усе тры й уважна прачытаць іх.

Цана: У ЗША — 20 амэр. дал., у Канадзе — 20 кан. дал. у Аўстраліі — 16 дал. Ува ўсіх іншых краінах — 15 канад. даляраў. **Перасылка — 1 даляр.** "Гараватка" ў трох кнігах каштуе 40 даляраў. Усе замаўленыні, з папярэдні

аплатай перасылаць на "Зважай".

УВАГА!

УВАГА!
 Выйшла з друку кніга ўспамінаў
 Аляксандра Гідоні

"СОЛНЦЕ ИДЕТ С ЗАПАДА"
 выд. "Современник"

Аўтар успамінаў, выдатны расейскі паэт, празаік, навуковец, сябра камітэту "Расея без Калёніяў" Гідоні ведамы нашым чытачом зь "Беларуса". Кніга — цікавы гістарычны дакумент, што варта кожнаму прачытаць. Мае 536 бачынаў.

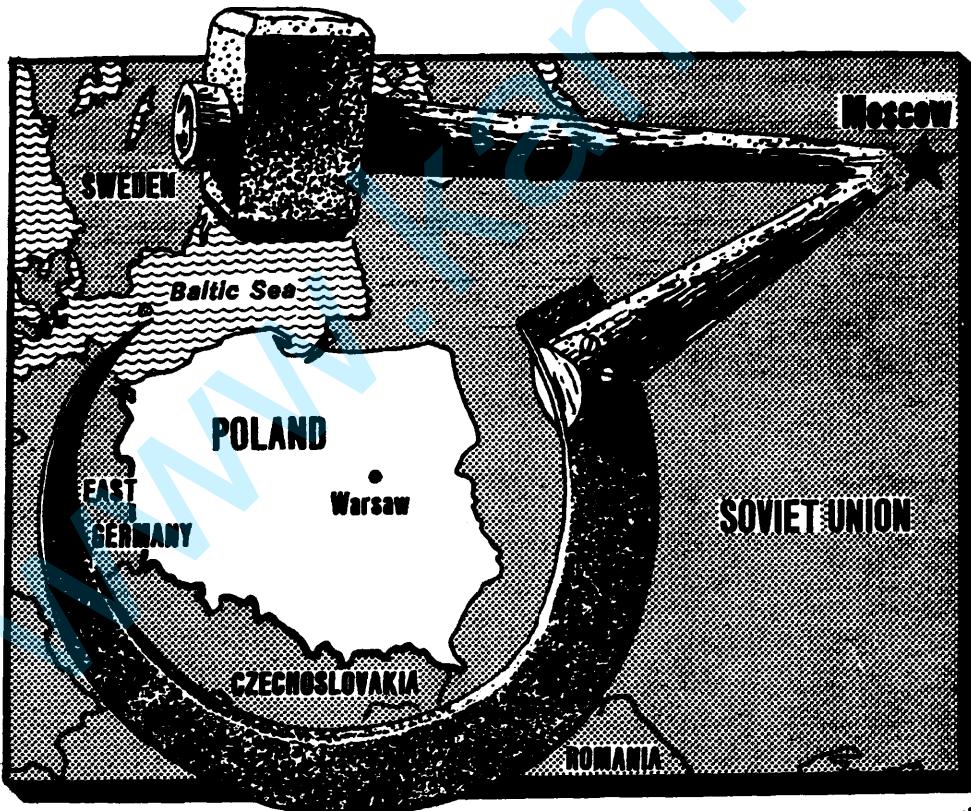
Цана — 20 дал. Замаўляць у "Зважай".

ФОНД "ЗВАЖАЙ"

Ад 25-га лютага да 15-га чырвеня сёлета на "Зважай" прыйшло:
 М. Гіль — 1 дал., Я. Б-н — 1 дал., А. Маркевіч — 5 дал.
 А. Протас — 3 дал., Я. Чорны — 3 дал. М. Шуст — 3 дал.
 Б. Лішчонак — 1 дал., А. М. — 5 дал., О. Грыцук —
 10 дал., д-р М. Стэпаненко — 12 дал., Ч. Найдзюк —
 6 дал., парафія Св. Кірылы Тураўскага — 100 дал.
 А. Хрэноўскі — 10 дал., К. Акула (з продажы) — 10 дал.

Разам — 164 дал.

Ахвярадаўцам і падпішчыкам вялікае дзякую!

Антынародны польскі камуністычны рэжым, з помачай маскоўскага "старэйшага брата" давёў польскі народ, а ў ліку яго й шмат наших суродзічаў, да торбы.

Збанкрутаваная дзяржава ня можа навет плаціць працэнтаў за 27 міліярдаў даляраў даўгой.

Але польская камуністычная буржуазія ня турбуецца. Калі Валэ́нса ў дзесяць міліёнаў сяброў прафсаюзу "Салідарнасьць" будуць намагацца паправіць долю працоўнага народу, "брацкая рука" паможа прышлённіць гэну "антисацыялістычную контру".